

S w ě t o z o r,

neylaciněgšší spis obrázkowý k rozšíření užitečných známostí
pro Čechy, Morawany a Slováky.

Číslo 12.

Wychází každou sobotu.

1854.

Královský palác w městě Kandi.

Město Kandi leží na ostrově Ceilonu (čti Sela), příslušejícím k východní Indii a nepro středně anglické formě poddaném. Povrchnost ostro-
vu tohoto obnáší 1225 čtvercových mil, a obyva-
telů na něm 1 million se počítá. Užina mořská,
gmenovaná průlivem Palkowým, 15 a místy 20
mil šíří, odděluje geg od jižní východního břehu
země Dekan gmenované. Uprostřed jeho gest rovi-
naté, ale we vnitřku vyniká dosti znamenité sa-
horčí, jehož nejvyšší dílem, gmenovaný horou
Adamowau, až na 6400 střevců nad hladinu
mořskou se vynáší. Hora tato u domácích původ-
ních obyvatelů ostrovu toho, Singalecánů a Indů,
we zvláštní gest vážnosti, magických za to, žeby na
ní welikanské slepice Abama, podle gegich domněn-
í zde Amerického, se spatřovaly: za tať přejíman ča-
stě panti s welikanskou nábožností k ní konají. Páda
gest přeanrodná, epřymagický plodinami wšelického

druhu (mezi nimiž zvlášť pamatná gest rostlina
pauze powětrím se živící, pak gich druh stákových,
lidem nad míru obtížných pigawek); a wšak ciz-
zemské rostliny sem přenesené se dobře nedarí. Med-
wědůw, lewhartů, hyén a giné dravé lampežiwé žve-
ří zde nesmírně množstv, teliféž i opic, potulugiesch
se stádně po hustých lesích wšpý této. Wšecko
wšak bohatšwí Ceilonu záleží we drahém kameni,
zde u welikém množství se nacházejícím, we sloních,
gidž celá stáda zde se pasau, perlách a we stříci.
Tato poslední gest nevhlavněgšší a nevhynostněgšší
předmět wyvážení čili obchodu, tím více, že stří-
cowí stromové prawí a wlastní níže ginde, fromě
na tomto ostrovu, nerostau. Každoročně se gi až
8000 centnýřů dobývá.

Obyvatelé ostrovu tohoto gsau, mimo Indy,
Malaje, Arabý a Čjany, wlastně tať na-
gwaní Singalecowé, národ kmene malajského, co

do vzdělanosti a mravů Indům podobný, co do přičinlivosti nashrže nerovný. V náboženství jsou vyznavači Buddhy, kterých v dávny době pry na ostrov tomto bytval, a že zvláštní způsob náboženství založil, tu dobu v Tibetu, Číně, Japonsku atd. nemálo rozšířeného. Racháží se na ostrovu tomto gesté i jiné zvláštní národ, gmenovaný Wadda aneb Beda, docela divoký a nestročený, živící se lovením zvířat a rostlinami, nižádných spolků s ostatními obyvateli nemající. Společnosti misijnářů od některého času welice usilují, aby lid ten ukrotili a ke zvedenosti i křesťanství náboženství obrátili. Počet obyvatelů původně z Portugalců a Nizozemců posléh welice malý gest.

Ostrov tento již l. 1505 od Portugalců Almeydy obgeven gest, kterých náhedau do gednoho z přístavů jeho weplaul, a od obyvatelů jeho ochotně a přívětivě přigat byw, geg opanowal. Beháštvi stolicových zpodobu pobýdle Portugalcé, aby tam osady založili; a wšak brzo pro své nenásycené lašomství a promoženau ukrutnost w takowau ofšlivosti a nenávisť upadli, že Singalešové, řdž w 17tém století Nizozemci (Hollandcane) na ostrov ten uderili, chtějice geg soběm svým z držení wyděsti, ochotně a haněně s nim se připogili a proti dotawadujm pánim svým pomáhali, neginal se domnjwagice, než že w nich své oswoboditele a mstitelce nalezli. A wšak brzo se swau sledau poznali, že ukrutně ofšizeni jsou, a že u swých nowých pánů, gimž se do náručí uwrhli, lepššho oudu, nežli u dřewných hostů swých, se nedočagj. Po dlouhotrwantivých frutých bogech, které zbaurenj obyvatelů s Nizozemci wedli, byli naposledy přewaban europegšého wálečného umění poraženi a do nepřestupných fragin wnitřnj země zahrnani, kdež se w diwofé zpuřné neodwislosti dlouho udrželi. Řeta 1795 wydřeli Angličané ostrov tento Hollandcánim, po němž již dawno, přičinam wýnosného obchodu se sticij, duchtili: w mjrú l. 1802 w Kandiendu zawřeném, byli tito poslednj konečné přimuceni, wšeho swého práwa do něho se odrjci a mocným soběm svým postaupiti. Teprwa řeta 1816 postčtřilo se Angličanům, domácjho krále ostrowu toho, šidliwššjho w městě Kandi, přemoci, a zemi jeho sobě podmaniti. Od té doby celý ostrow gegich wládě podroben gest. Nalezá se na něm asi 6000 europegšých osadnjů, rozložených po obřezj jeho, a půwodnj obyvatelů jeho gako w negatém zajetj a we wazbě držejch.

Hlawnj město ostrowu toho gest Colombo s 50,000 obyvateli, šidlo angličského ředitelšwa. A wšak i nědegššj šidelnj město ceilonšského domácjho krále, Kandi, w negednom ohledu památne gest. Řejt we wnitřnj fragině, na břehu gežera rukama lidštyma zdělaného, w hustém, welikém lešu. Domy jsou ze země wystawené a slamau pokryté, wygma několik wětššch stawenj, štridlicowé střechy magiejch. Obywatelů w něm něco přes 3000 se počjta. W nowě založená prawidelná šlinice spoguge město toto s hlawním městem. Neypamatněgššj stawenj w něm jsou býwalý kráľowš palác, gehož přáčelj na přiloženém obrázku zde wyppodobněno gest, a chrám Buddhy. Řice palácu toho gest 600 šřewjch zdylj, jsouci dwěma šřestřannými pobočnými budowami obmezené, z nichž w gedné frál we dni swátečnj lidu swému se ukazowal, drubau pak se do obydlj kráľowšých žen wcházelo. Poschodjm o několiku stupnjch, umjšteným mezi dwěma přewelššými žulowými kolkami (Wurfel), na nichž šlorowě wyryti se spatřuji, wšupuge se do předšnj s třjhranným přáčeljm, z něhož se nepro-

středně do posogů kráľowšých wcházj, z nichž ale gen gedn, t. audienčnj šál, dřewěnými slaupy ozdoben gest. Mezi chrámy neypamatněgššj gest nědegššj kráľowšká kaple, gmenowaná Dalada-Malakawá, w njž zub Buddhy, neywjacněgššj pozšitel u národů k náboženštwj geho se znagiejch, se chránj. Chrám gest malý, w tagemštwj plnou temnotu zahalený; někdy wšak byl bohats na zlato, dráhě kamenj a rozličné jiné šlenoty, woinný slabš západ napšlowal geho wnitřek, a pěnjej se wodomety ukazowaly se na wšedch štrany. W pozadj, na wysokém lešenj, gafoby na negatém oltáři, wywjnaly se ředě dwoge podobizny Buddhy, gedna z křystalu, drubá z pozlaceného šřjbra: po štranách šály dwě trublice s poswatnými ošlatty čili relikwiiemi, gmenované Karandua. Wětšj z nich, zwjcz 10 šřewjch w obvodu, zcela ze šřjbra a žewnitř bohats pozlacená i rozličnými šlenotmi wyšladaná, upewněná byla zlatým řetězem, diamanty a jiným dráhým kamenjm bogně wyšřasleným. W této trublici se chránil prozlatý zub Buddhy we zlatém pljšš, šchowaném we zlaté šřince, kteráž zase do jiné dráhocenné šchránky zawinuta a zaobalena a s tjm se wšjm w té weliké trubce zawřjna byla. Řdž Angličané město Kandi wybegowali, zmocnili se mezi jiným i tohoto zubu a přewžacně té trublice, w njž on chráněn byl, od kteréhož času Singalešové obypěgne řřagj: že Angličané teč wšjm právem panownjci jsou ostrowu toho, neboť pry šbo Buddhowým zubem wšadne, ten nabývá práwa býti panownjšem čtvera kráľowštwj.

Staroměstská mostnj wěže w Praze.

Wěže, nimž slawný Pražš most gako podporamí na obau swých koncch upewněn gest, netoliko pro ozdobu, nřbrž i z ohledu potřebné obrany proti nepřátelšým wpádům byly wystawěné, gakož až posedes widjme nad nimi po francijch šolem řřerou wedené, cimburjm opatřené parošany, z nichž pohodlněgi obrániti se mohly. — Tato na šenci mostu u Starého města r. 1452, tedy 94 řeta po založenj mostu samého, z tesaných kamenů wystawěná, šřiroká a šlná wěže z negednoho ohledu nám na neywjš památná býti musí. Gestě dle prastarého šlowanškého způsobu obšličngj 4 menšj wjšj gegj přjštrau, plosšau, šřidličnými kameny pobitau šřechu, a páš zdobj po štraně přjštwěné ředě šchody. W šechách a w giných západnjch šlowanšých, dšlem již poněmčlých zemjch nalezagj se podobně gestě takowé, zwaššt nad branami šogiej, na podobný způsob řřyté wěže, gichžto pozděgi při řotických stawenjch často také i Řemci a jiné národowě ponjšli. Šedmero šwřššů této wěže štwj se w ohni pozlacenými makowicemi, šluncemi a praporečy, genžto proti šlunci nádherný obrážegi pablaš. Ke šřaremu městu obráčená, gestě neporušená, na řotických způsob bohats šřřaslená šřrana uřaguge nám wšelšé řodj, a pozděgššjch wětů wjdawáme, nám wšak nišolow bez wyznamu negsau, gestto nás na muže upamatugi, kterj někdy wlašť naši welice ošlawowali. Neypwšše widjme wedš sebe šw. Wogtěcha, bššupa Pražšého, a šw. Wáclawa, s češšm pod nimi postawěným šwem; nřžegi w řotickém troghramnjku u prošřed šw. Šigmunda, řřjčjho palmu a řřššé gabšto, po štranách čšřate Šarla IV. a Wáclawa IV., ředjci na čšřatých řšolcích, pak češš a řjmsš znal několikřate na přjšhodnjch mjštech. Nad samau bra-

nau spatkime w gednom poradj 10 znaku wssedh s
 Sedm tehdaž spogených fragm. Z kamene wteletaná,
 pentlj gako wencem obličená malá kachna, kterážto
 na této wěži sstříkate se nachází, zdá se býti stawi-
 telským znamením mistra tohoto díla. Na rohu této
 wěže, kterážto fu klášteru Krizomnickému hleď, wi-
 dime neydolegi pod gotickým gehlancem, gal oby-
 čegně, dvě stlžené podobizny, kteréž lid, newjme,
 proč, za Luthera a geho choť wydáwa, poněwadž
 ale cela wěž, gal swrchu bylo powědjno, gij r. 1452
 byla dostawena, a Luther reprwa r. 1483 se byl na-
 rodit, tato smělá míněni gij samo sebou se rozpa-
 dá; mimo to i na protěgšji straně stěgě podobizny
 widěti, aniž pak někomu gestě připadlo, také gim ně-
 gakeho významu dáti. — D mnoho chudšji wypadá
 wssak k mostu hleďej strana této wěže. Kdežto nám
 gegj pilně okrášlený předešl o dobách poslidných, o
 tidě činnosti měšťanského života swědč; okazugi
 nám hole, sem tam oprawené stěny druhé strany
 patrné známky nepřátelského násilj, a při tom nám
 welmi krásný přístlād čestě udatnosti na pamět mwa-
 děgi. Ztíseň tčhto, genž až podnes každodenně tauto
 branau na most neb z mostu se ubjragi, málo které-
 mu na mysl připadne, že právě tato brána stala
 se statné mužnosti českého národu posledním swědlem
 z minulých wěků, a spolu i mezníkem gedné z ney-
 sstodliwěgšji wálek, které kdy nassi vlast a náro-
 dnj blaho hubily a plenily. Bylo to rofu 1648;
 krutá wálka žiwišji gij po třidcet let w Sedmá a
 w Němedě rissi, hrůzu a bjdu mezi národy napořád
 množila, a zdálo se galoby každým poslidem po-
 hrdagjej žiwišti lidstá zádného nenalezala tence,
 leč we vlastnj wespolečné záhubě. Gij unawená oba-
 polná sija slábla, swědská wogška gestě Slezko, Sa-
 sfo a Bawersfo plenila, moc němeděho cjsare ledwa
 gim gestě w Baworsch wyderowala. Kasse někdy
 tak úrodná a pojeňnaná, orban, průmyslem a ná-
 rodnj wyčelanosťi slawně wynifagjej vlast, smutný
 nynj podávala obraz obecně zkázy a bjdy, w njto
 tauto wálkau umrkutá byla; w rum a popel obrá-
 cené liduprágné města a welnice, ztostotané hrady,
 zpustlé a newyčelane role, obywatelstwo wydranco-
 wané, vyplněné a zaplascené, celý národnj duch
 zničeny, wssude gen záhuba a bezkonečný nářek.

W takowých okolicnostech nastal 26. čerwenec wý-
 sse dotčeného rofu, když časně ráno obywatelé starého a
 nowého města nenadále z bezstarostného sna hubny a zwo-
 ny byli wyburcowáni. „Swědowé pry na Malé
 straně!“ bylo odewššad slyšeti, a osamotnělé
 ulice nagednau se hemžily semotam angostně se rozbj-
 hacijim lidem. A skutečně tak bylo. Swědšty wádec
 Kōnigsmark, o gehožto blížje přjtomnosti se Pra-
 žanům ani nezdálo, pomocj zrádného Dto walského
 w noci we wšj tichosti Hradšijn a Malau stranu pře-
 padnul, a každž z podoběňných a přetwapených měšťa-
 nů, genž z domu wyběhnul, neb z olna tento neoby-
 čegný šhlut spatiti chěl, bez milosti od Swědů byl za-
 střelen. Ubogj Malostranstj wylezali na střechy swych
 domů, na wěže a angostně ruce spjnjagje te Starému
 městu o pomoc wolali. Staro, a nowoměstj ne-
 dawšše sebe přetwapiti a omāmiti tak strašnau nowi-
 nau, hned se zpamatowali, a nepřjtelj w cestu se po-
 stawiti spěchali. Udatnost česká, kterážto dlanho gij
 udusšena býti se zdála, opět w Pražanech se wzbudila,
 a opět českého národu dedičnau sláwu zachowala. —

W městě seležo gen 800 mužů cjsarstě posádky,
 a téměř celá země domácjho wogška byla prážna; a
 wssak staroměstj primator Turek z Rožmitálu a

nowoměstj cjsarstj subj Wáclaw Kawka dali
 hned městě pluky pod praporce swolawati. Každž,
 kdo gen zbranj włádnauti mohl, ochotně proti nepřj-
 telj se postawiti pospýchal. Gij Plachý, Jesuita
 a profesor na wysochých školách w Klementinské kol-
 legi, byw gedn z prwnjch, genž se o nepřátelském
 wpádu do Malé strany přeswědčili, hned na prwnj
 pokřik ze swé kollege fu blížje mostnj bráně běžel, kte-
 rážto gen pěti mužj obsazená byla. Sám byl nāpo-
 mocen, železem okowaný w té bráně wšjci hřeben
 spustiti a bránu podobatým srbu zastawiti, a gal libě
 gi wěššim šborem měšťanů obsazenau widěl, hned
 wssedky študagjej w Karolinské swolal, a aby nebez-
 pečnost nepřátelstau odwrátiti pomáhali, hrdinstwjm
 nadšsenau řečj ge wyžjwal. Stará newole mezi stu-
 denty Karolinskými a Klementinskými zmizela, podá-
 wali sobě ruce k wespolečnému přátelstwu sgednocenj,
 neboť wlasti hrozjci nebezpečnstwj žádalo sworné gich
 pomoci. Rychle byli ozbrojeni, Plachý sám se gim
 w čelo postawil, a k mostnj bráně a na Wltawin břeh
 s nimi pospýchal. Hrabě Rud. Kollorodo, cjsarstj
 generál a řjditel Prahy, genž s welikau naužj ze swé-
 ho od Swědů gij obličeného domu na Malé straně
 byl uštočil, a w lodce přes Wltawu na Staré město
 se přeplawil, w tu chwili wssedko podniknul k hágenj
 města, a každž ochotně se wšsemu swé nápomocné ruky
 podával. Rychlý posel byl wyprawen za generálem
 Puchheimem, aby bez prodlenj fu pomoci do Pra-
 hy se swými gezdci se wrátil, střelce a barwjšty
 ostrow měšťany a wogáky obsazeny, a wssedky přj-
 prawy k obraně w neywětšj rychlosti dělány. Z kněžj
 a mnichowé opustili swá tichá obydlj, a chopili se zbra-
 ně; pod swými wádcemi Rud. Roderem, probos-
 stem Staroboleslawským a Donem Florionem
 z Kremony, probosstem Zbarských ochranců božjho
 hrobu, činili potom nepřátelům takowé překážky a špo-
 dy, že tito ukrutnau gim hrozili pomstan, gestlize
 města dobudau.

A wssak tentráte wjtezým Swědům po wůli se
 nedarilo. Hned w prwnj den zmocnil se Kōnigsmark
 králowského hradu a cjsarstě zbrognice, a z tu
 fu hroznuu střelbu te starému a nowému městu zapo-
 čal, nač mu Pražané, nemagje žádných děl, odpo-
 wjdati nemohli. Zide uhašjwali ohniwé do města wy-
 střelené faule, blížje se nepřjtel gen ručnicemi zahnan
 býti mohl. Neywětšj udatnosti bránili študenti most-
 nj bránu a Wltawstě břehy, a kdykoliv tudy nepřjtel
 s neyltěgšji wztetlostj do města se wedrati chěl, po
 každě s welikau ztrácan hanebně poražen a zpět za-
 hnán byl. Študenti gako žed neohroženě na swém
 stanowišti stáli, ačkoliv wnj nepřjtel na mostnj wěž
 a na blizkau wodárnu wztetle střjleti nepřestáwal.
 Hrdinstj Jesuita, Gij Plachý, nad swým kněžským
 oděwem frunžtem, přjlbicj a halapartnau opatřenj,
 w neywětšj seci sám wždydy prwnjm byw, slown a
 skutky swé bogownjky k neyudatněgšjmu odporu roj-
 nēcował, a každě přjlezitosti wyborně použil, když
 nepřjtelj negalkau přjtrž učiniti mohl. Tri milostně
 od cjsare Ferdinanda III. študentům poslané listy
 nemalan radoš gim způsobiwšše, tjm wjce ge sešlily
 w gegich hrdinstě mysli, kterauž Geho cjsarstá Milost
 tak wděčně uznáwati a ceniti ráčila.

Kōnigsmark wida, že sám proti Pražanům
 ničeho wyřjdit nemůže, powołal generála Wirten-
 berka s welikau šwedstau mocj fu Praze, kterýžto
 ze Slezka dne 1. srpna přišed, pohorj před nowým
 městem obsabil, a také silně do města střjleti počal;
 ano dne 3. řjgna sám neywššj šwedšty wádec K a

(Staroměstská mostní věž.)

rel Gustaw, Falckrabě reynský, celau moej před Prahu přitáhnul. A wssak čím wětšj nebezpečj, tím neohroženějšj Pražanů mysl. Königsmarl z Ralské strany, Karel Gustaw a Wirtenberk před nowým městem negednau ljtým útolem na ztjsněné město hnali, gelikoj ale na prwnj welikým Teynským pro-nem dané znamenj řady, popadna gakaufolno zbraň na hrady neb k mostu se hnali, nepřitel položde šťastně s welikau swého lidu ztrátau zabrán byl, tak že sám své podiwenj zatagiti nemohl, kterako Pražané tak nedo-statečným ozbrojením celému, w bogi po dlouhá leta wycwičenému wogstu tak šťastně odolati mohau. Gij patnáctý řyden toto hrozně obleženj trwalo, řdyž ko-nečně poslednj hlawnj útok na nowau bránu učiněný byl zmaten, mnoho řet Šwědů dílem pobito, dílem prachem w powětřj wphozeno. Unarwenj Falckrabě,

gehožto nepřjemné zpráwy byly dořly, upustiw od města, k Brandeburku odtáhnul, an právě w druhý den na to radostná zpráwa uzavřeného westfalstěho míru wsselité bjde a straši pagednan dlouho s boleřj gij očekáwaný konec učinila. (Dne 3. listopadu 1648).

Šwedomé ztratili dle wlastního wyznání přes 5000 mužů, řdežto Pražané něco přes 200 padlých a přes 400 raněných počítali. Prácheb mostnj bra-nau opět byl ořewřen, a oba národy, řterj před řrát-kan dobau gako nesmjřitelnj nepřátelē proti sobē stáli, přátelřj se nynj bljžili k sobē; malořtrannjřj po dlou-hém trpěnj se staro-a nowoměstřjmi se řhledawřse, we-společně dily Reywňřřjmu wzdáwali za šťastně wy-swoboženj ze zautanlwe bjdy řwē. Študenti wěřelau hubbau prowáženj na Ralsau stranu se přēplawřřse, narwřřjwili řwědřř wogářř a na řtaré město k řobám